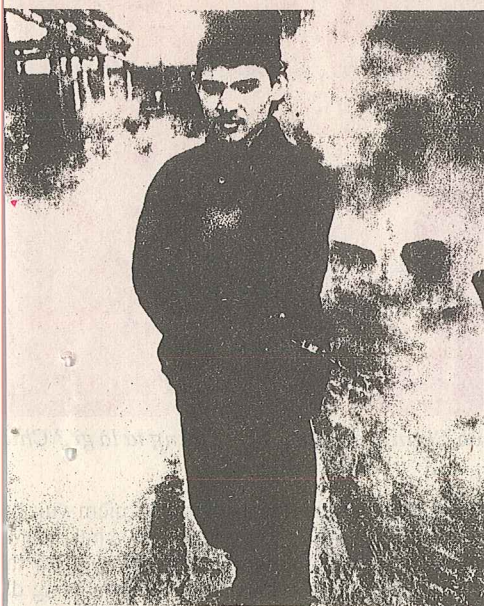

Ở một nhà máy vỏ xe ở Rumania

Một bãi rác ở Tiệp Khắc.

ĐÔNG ÂU NỖ LỰC CẢI THIỆN MÔI TRƯỜNG

Sau bao năm môi trường bị hủy hoại, kinh tế bị đình đốn, việc phục hồi cả hai mặt ngày nay quả là một công việc gian nan.

Tại một vùng đầm lầy ven thành phố Bialobrzegi nhỏ bé, miền trung Ba Lan, nước cống được xả vào kênh đào rồi chảy vào sông Pilica, sông này đổ vào Vistula, con sông chính của Ba Lan. Rồi tất cả được hút vào biển Baltic vô tội. Nhưng may thay, một công ty tư nhân đã lập nhà máy xử lý nước thải gần đây và trở thành niềm tự hào của chính quyền thành phố. Ngay khi được giao nắm quyền, hội đồng thành phố này đã bắt tay ngay vào việc cải thiện môi sinh, công cụ của họ vừa là môi trường vừa là kinh tế. Thị trưởng J. Malik nói "Thành phố này sẽ thu hút đầu tư hơn" (Ông vốn là thành viên tích cực của công đoàn Đoàn kết).

Khắp Đông Âu, di sản môi trường tồi tệ sau bốn thập niên trách nhiệm của cộng đồng cảm quyền cũ đã hiện ra rõ rệt: rừng dòng sông bẩn thỉu, những khu rừng chết dần, không khí ô nhiễm trầm trọng, thậm chí theo đó là tử suất trẻ em cao mà sinh mạng (life expectancy) của người lớn thì thấp. Khi phục tình trạng này không thể nhanh chóng và rẻ tiền được. Tuy vậy, nhà máy xử lý nước thải ở Bialobrzegi cũng là một trong nhiều dấu hiệu cho thấy Đông Âu đã ý thức được vấn đề, đó là nhờ những chính sách cấp tiến và sự kinh doanh cạnh tranh. Stefan Kozlowski, Bộ trưởng môi trường Ba Lan thú nhận: "Cho đến nay chúng tôi chỉ nói tới phát triển kinh tế, bây giờ phải chuyển sang lối phát triển tự duy trì (sustainable development)".

Một số thay đổi có thể thực hiện mà

không tốn kém lắm. Hungari qui định kiểm tra khí xả của các xe hơi hàng năm, tăng thêm 2,5 xu thuế mỗi gallon xăng để gây quỹ bảo vệ môi trường. Dùng quỹ này tài trợ tranh mạng lưới xe bus cổ lỗ xả khói quá nhiều. Đánh thuế nhập khẩu và lệ phí đường sá nặng với loại xe có khối, cấm nhập khẩu những xe đã cũ dưới 7 năm. Ở Budapest và nhiều thành phố khác, loại xe Trabants, thứ xe nhỏ hai thì của Đông Đức có để ra qui định về ô nhiễm, nhưng việc thực thi thì chiều lệ. Có đến 80% tình trạng ô nhiễm không khí ở Hungari là do vi phạm các qui định đó.

Hungari, Tiệp và Ba Lan đặc biệt tích cực cải thiện môi trường vì họ muốn gia nhập khối EC vốn có tiêu chuẩn gay gắt về mặt này. Các chính phủ trước đây cũng có đề ra qui định về ô nhiễm, nhưng việc thực thi thì chiều lệ. Có đến 80% tình trạng ô nhiễm không khí ở Hungari là do vi phạm các qui định đó. Tiệp Khắc cũng đã thông qua những qui định nghiêm ngặt về ô nhiễm. Nhưng để tránh gây nạn thất nghiệp thì các nhà máy cổ lỗ được gia hạn 5 năm để cải thiện sao cho đạt tiêu chuẩn về bảo vệ môi sinh. Khi Tiệp chia thành Cộng hòa Czech và Cộng hòa Slovak, những qui định này sẽ do hai nước xem xét lại sau.

Ba Lan đã thông báo cho 80 nhà máy thuộc loại ô nhiễm nhất rằng chúng sẽ bị đóng cửa nếu không đầu tư cải thiện ô nhiễm trong vòng 5 năm. Có khoảng 20 nhà máy khác tồi tệ hơn đã bị đóng cửa luôn. Mức phạt và kẻ gây ô nhiễm cũng đã nâng lên, chứ không chiều lệ kiểu nhà máy quốc doanh nộp phạt vào ngân sách nhà nước như trước đây.

Các khoản phạt và lệ phí sử dụng tài nguyên đã được đưa vào quỹ môi sinh

cấp trung ương hoặc địa phương. Quỹ này không thuộc ngân sách nhà nước mà dùng để lập một ngân hàng tài trợ các công trình bảo vệ môi trường. Như thế các địa phương cũng sẽ có quỹ riêng chứ không trông chờ trung ương cấp phát như xưa. Nhờ đó mà Bialobrzegi chỉ có 10 ngàn dân, đã đầu tư được nửa triệu USD cho nhà máy xử lý nước thải.

Một nguồn tiền khác là cần nợ. Hoa Kỳ đồng ý xóa 70% số nợ 3,1 tỷ cho Ba Lan, nếu 10% số nợ xóa đó được dành cho các dự án bảo vệ môi sinh trong 18 năm. Theo lời kêu gọi của Ba Lan, Pháp và Na Uy đã tỏ ý cũng sẽ làm theo như thế.

Tình hình hiện nay vẫn còn nhiều nguy cơ. Vấn đề môi sinh tồi tệ có thể làm nản lòng các nguồn đầu tư nước ngoài vốn đang rất cần để nâng cấp nền kỹ nghệ hiện nay. Sự suy thoái hiện nay, tùy có làm giảm mức tiêu thụ năng lượng và mức ô nhiễm chút ít, nhưng cũng làm chậm đi tốc độ hiện đại hóa. Và sau khi đã đưa môi trường lên mục ưu tiên hàng đầu, nhiều nước Đông Âu hiện đang phải lo về những vấn đề kinh tế trước mắt như nạn thất nghiệp gia tăng.

Nhưng đây là lần đầu, khoảng cách môi sinh giữa Đông và Tây Âu đang dần được thu hẹp. Hoàn toàn có thể kết hợp hai mục tiêu môi trường và kinh tế lại với nhau. Với chính quyền trước đây, môi trường là một ngành không sinh lợi, không đáng đầu tư nghiêm túc. Bây giờ, những người kế nhiệm phải cố gắng vượt đoạn đường đã bị chậm trễ đó.

THU TRUNG
(theo Newsweek 27.7.92)